

Projektbeskrivelse

21. januar 2012

Restaurering af historisk vandmølle Huul Mølle i Vokslev

Ifølge museumsinspektør Lise Andersen, Nordjyllands Historiske Museum **SKAL** Huul Mølle, en historisk gammel vandmølle i Vokslev bevares for eftertiden.

Møllværket er i en rimelig stand, da der helt frem til 1992 er blevet valset korn til kreaturer på møllen. Desværre kan man ikke sige det samme om bygningsværket, som er i en sørgelig forfatning.

Lokale kræfter tog initiativ til stiftelse af Huul Møllelaug i efteråret 2008, og foreningen er i dag støttet af ca. 90 betalende medlemmer.

1. Projektets baggrund

Landsbyen Vokslev ligger nogle få kilometer sydøst for Nibe by i et af Aalborg Kommunes smukkeste naturområder. Binderup Å går igennem Vokslev by, og i byens vestlige udkant findes Huul Mølle.

Under den orkanagtige storm den 8. januar 2005 blæste en stor del af taget på møllebygningen af. Hermed blev det tydeligt for enhver, at møllebygningen var i en så kritisk stand, at der måtte gøres noget alvorligt for at redde dette meget specielle fortidsminde. På initiativ fra Vokslev Samråd, som er en paraplyorganisation for alle foreningerne i lokalsamfundet

- **Vokslev Forsamlingshus**
- **Vokslev Friskole**
- **Støtteforeningen for Friskolen**
- **Vokslev Idrætsforening og**
- **Menighedsrådet for Vokslev Kirke**

søgte man i 2007 Indenrigs- og Sundhedsministeriets landdistriktspulje om midler til en tilstandsvurdering af vandmøllen. Et støttetilsagn på kr. 130.000 blev starten på restaureringen af Huul Mølle.

Støttetilsagnet blev imidlertid også startskud til to andre projekter, begge med tilknytning til Huul Mølle. De 3 projekter er:

1. Ny faunapassage forbi mølledamsopstemningen

Projektet er afsluttet

2. Vokslev Kultur- og Natursti

Projektet forventes afsluttet medio 2012

3. Restaurering af Huul Mølle

Tilstandsvurderingen er afsluttet. Med et forhåbentligt snarligt tilsagn fra Augustinus Fonden er 2. etape – projektering og tilbudsindhentning - fuldt finansieret. Realdania ansøges om midler til 3. etape – Restaurering af bygningens fag og tag.

De tre projekter sammenbindes således de historisk, kulturelt og formidlingsmæssigt understøtter og supplerer hinanden.

Aalborg Kommune har lavet nedenstående hjemmeside omkring de 3 projekter.

<http://www.aalborgkommune.dk/Borger/Kultur-natur-og-fritid/Natur/Naturomraader/Sider/Vokslev-Kultur-og-Natursti.aspx>

2. Baggrundshistorie omkring Huul Mølle

De vandmøller, som har ligget langs Binderup Å, har udgjort en meget væsentlig del af den kultur, som fandtes langs Danmarks åer. Hvor der nu er et idyllisk og fredfyldt landskab, herskede der i fortiden stor aktivitet. Det er vigtigt, at vi har en mulighed for at kunne fortælle vores børn om dette. Ikke i en bog, på billeder eller i en film med udklædte skuespillere, men naturalistisk på stedet. Kun på denne måde får de en chance for at kunne fornemme fortiden og dens arbejdspladser. Huul Mølle er én af de få tilbageværende møller langs Binderup Å, hvorfor det er vigtigt at den reddes - nu.

Huul Mølle er iflg. Traps Danmarks beskrivelse nævnt første gang i 1440 under navnet *Gudtzgift Mølle* og tilhørte Viborg Domkapitel dvs. den gruppe af præster, som gjorde "tjeneste" ved domkirken. Oprindeligt har møllen sandsynligvis haft et indvendigt møllehjul, hvilket var meget karakteristisk for de himmerlandske vandmøller. I 1927 blev vandhjulet i Huul Mølle udskiftet med en vandturbine, hvilket skete mange andre steder, pga. konkurrencen fra vindmøllerne.

Som mølle betragtet har Huul Mølle en særdeles høj fortælle værdi, idet man både bygningsarkæologisk og møllemaskinelt kan følge dens udvikling gennem flere århundreder. I møllen genfindes spor af udviklingen fra at være en typisk himmerlandsk renæssancemølle med underfaldshjul, der trak en enkelt kværn, til udbygningen med det endnu eksisterende stjernehjul i 1833. Da vandmøllerne blev udkonkurrerede af de store havnemøller omkring 1920'erne, udnyttede mange møllere deres opstemningsret til at producere strøm. Også Huul Mølle gennemgik denne udvikling, og i 1927 blev vandhjulet udskiftet med en vandturbine, som stadig er funktionsdygtig. Den gamle jævnstrømsgenerator med el-tavle på marmorplade er blevet omhyggeligt renoveret, og er nu med til at møllens århundrede lange historie.

Mølleværket trænger til en grundig restaurering, men i forhold til så mange andre møller, der er blevet restaureret i de seneste årtier, er der i Huul Mølle bevaret så meget af gangtøj og maskineri, at restaureringen vil kunne gennemføres med en usædvanlig høj grad af autensitet.

Mange af de maskiner og turbiner, der fandt plads i vandmøllerne i begyndelsen af 1900-årene, er systematisk blevet smidt ud for at føre møllen tilbage til dens "oprindelige" form. Det betyder, at vi i dag ikke har ret mange eksempler på intakte mølleværker fra perioden 1890 til mølleriets totale afvikling omkring 1960. Et helt kapitel af mølleriets historie er således ved at forsvinde, fordi man i misforstået iver har villet "føre møllerne tilbage". I Huul Mølle er det stadig muligt at fortælle også det sidste kapitel af vandmølleriets historie.

Mølledammen ved Huul Mølle er ligeledes unik, da den består af to mølledamme, så man kunne opstemme vandet i den øverste mølledam, mens man brugte vand fra den nederste dam. Det var tidligere tilfældet ved Halkær Mølle, hvor man nu af hensyn til naturen har givet tilladelse til at sænke vandstanden i den øverste dam, så systemet ikke længere kan erkendes. Det var også tilfældet ved Hyldahl Mølle, som ikke længere er funktionsdygtig og ved møllen på Rosendal i Hadsund, hvor begge damme eksisterer, men møllen er væk. Os bekendt er der ingen andre steder i Danmark, hvor der findes en fungerende mølle sammen med en dobbelt mølledam. Ved Huul Mølle har man således en unik mulighed – måske den sidste – for at kunne fortælle om sådanne møllesystemer.

Sikringen af den dobbelte mølledam er allerede gennemført under Vokslev Kultur- og Natursti projektet, og resultatet ses meget fint på kommunens hjemmeside.

En del af formidlingen omkring Huul Mølle er allerede medtaget under Vokslev Kultur- og Natursti projektet, og resultatet findes ligeledes på kommunens hjemmeside. Det er dog meningen at der skal etableres yderligere formidling ind i selve møllebygningen når restaureringsarbejderne er afsluttet.

3. Vokslev Kultur- og Natursti

Dette projekt forventes afsluttet sommeren 2012. Både de vanskeligste og de økonomisk tunge delopgaver er gennemført eller afklaret, hvorfor der ikke skulle være noget i vejen for, at projektet gennemføres i sin helhed uden overskridelser af budgetrammen på ca. kr. 1.900.000 excl. moms.

Projektet er udført gennem et fantastisk samarbejde mellem Aalborg Kommune, Naturstyrelsen, Vokslev Samråd, lokale lystfiskerforeninger samt private lodsejere. Der vedlægges en lille informationsfolder omkring projektet, men meget mere kan findes på kommunens hjemmeside.

4. Ny faunapassage

Dette projekt er gennemført som et rent kommunalt projekt, for at skabe bedre betingelser for faunapassage af fiske- og dyrearter. Jf. regeringens nye vandplaner skal alle vandløbspærringer på sigt fjernes, hvorfor mølledamsopstemningen var truet.

Binderup Å er et meget fint vandløb med Danmarks suverænt største bestand af ørreder pr. ha. af vandet opland. For at kunne opnå en jævn stigning på stryget forbi mølledamsopstemningen var det nødvendigt at etablere en ny vejbro. Det nye stryg/faunapassage og oprensningen/renoveringen af mølledammen var tvingende nødvendigt at gennemføre samtidig, hvorfor der også skulle skaffes finansiering til de to projekter samtidig. Dette var nærmest en komplet umulig opgave, men det lykkedes heldigvis. Budgettet til faunapassagen var på ca. kr. 1.600.000 excl. moms.

5. Projektets formål og målgruppe

Projektets formål er at bevare Huul Mølle for eftertiden, således at vores efterkommere har mulighed for på stedet at kunne fornemme, hvordan en vandmølle fungerede, og hvor besværligt det faktisk har været for vores forfædre at få brød på bordet.

Den færdigrestaurerede Huul Mølle og renoveringen af den dobbelte mølledam vil sammen kunne fortælle et stykke enestående dansk kulturhistorie, som os bekendt ikke findes magen til andre steder i Danmark.

Projektets målgruppe er:

- Lokalbefolkningen i Vokslev og Nibe, som allerede på nuværende tidspunkt i stor udstrækning anvender lokaliteten til en flot spadseretur eller som et yndet udflugtsmål.
- Borgere i Aalborg Kommune og nabokommunerne mod syd og vest.
- Danske eller udenlandske turister, der kommer for at besøge områdets mange natur- og kulturhistoriske seværdigheder, eller som anvender cykelstien "Vokslevruten", som går ind igennem Huul Mølles gårdsplads.
- Skoler og institutioner i Nord- og Midtjylland.
- Mølle- og museumsinteresserede.

6. Projektøkonomi

Restaureringen af Huul Mølle er planlagt i seks etaper. De enkelte etaper prissættes og finansieres efterhånden, som det er muligt at vurdere omfanget af de enkelte elementer/arbejdsopgaver i de forskellige etaper, som er følgende:

1. Tilstandsregistrering. (er gennemført 2007-2008)
2. Detailprojektering og indhentning af håndværkertilbud. (gennemføres forhåbentlig 2012)
3. Restaurering af bygningens fag og tag. (fundamenter, murværk og tagkonstruktion)
4. Restaurering af møllekonstruktionen. (de bærende trækonstruktioner - møllebyggeropgave)
5. Restaurering af mølleværket. (møllebyggeropgave)
6. Udvendige anlæg.

1. etape er udført med støtte fra Indenrigs- og Sundhedsministeriets landdistriktpulje. Etapen blev gennemført for kr. 130.000. Under denne etape er udført et flot 32 siders projekthæfte, som normalt medsendes ansøgninger.

2. etape omfatter udarbejdelse af hovedprojekt i brug for prissætning hos håndværkere. Etapens budget andrager kr. 370.000. Etapen er endnu ikke tilendebragt.

3. etape omfatter restaureringen af møllebygningens fag og tag. Se vedlagte foreløbige budget, som skal revideres, når håndværkertilbuddene er modtaget.

Aalborg Kommune har ved flere lejligheder udtalt, at man også agter at støtte selve restaureringsarbejdet, ligesom der pågår undersøgelser omkring afløftning af momspligten, hvis Aalborg Kommune overtager økonomistyringen af restaureringen.

Det er Møllelaugets håb at denne etape kan støttes af Realdania's projektpulje Byggeriets ildsjæle.

7. Ejerforhold

Huul Mølle har været i familien Hyldahls eje i nu 130 år, og ejes i dag af Dorthe Hyldahl, som sammen med sin mand Kim Hedegaard også driver et mindre tilhørende landsbrug.

Da Aalborg Kommune gav kr. 200.000 i støtte til restaureringsarbejdets 2. etape var betingelsen, at offentligheden skulle sikres adgang til møllen i al fremtid.

Dette sker med tinglysning af en ejerdeklaration, hvori nuværende og fremtidige ejere giver offentligheden adgang i bestemte tidsrum til møllebygningen og dens omgivelser.

8. Projektets organisering og samarbejdspartnere

Bestyrelsen i Huul Møllelaug er ansvarlig for projektet.

Projektleder er kasserer Leo Helmer, som i sit daglige virke er bygningsingeniør og afdelingsleder i Kærsgaard & Andersen A/S, arkitekter og ingeniører, og har stor erfaring i projektstyring.

Projekteringsopgaven varetages af arkitektfirmaet Martin & Jensen, Hadsund, som også har lavet tilstandsundersøgelsen (etape 1). Arkitekt Poul Martin har stor erfaring med lignende opgaver andre steder i landet, bl.a. renoveringen af Halkær Mølle Naturcenter, Nibe.

Til projektet knyttes endvidere Michael Jensen fra møllebyggerfirmaet John Jensen A/S, museumsinspektør Lise Andersen, Nordjyllands Historiske Museum og det geotekniske firma Andreasen & Hvidberg, som har lovet at lave de geotekniske undersøgelser til en meget lav pris.

Indtil nu har projektet nydt fremme via en række forskellige offentlige og private samarbejdspartnere. Projektet forventer fortsat at kunne trække på følgende eksterne samarbejdspartnere:

- Aalborg Kommune, Forvaltning for Sundhed og Bæredygtig Udvikling, Landdistriktsafdelingen.
- Aalborg Kommune Teknik- og Miljøforvaltningen, afdelingerne Vandmiljøafdelingen samt Park og Natur.
- Naturstyrelsen, Aalborg
- Nordjyllands Historiske Museum
- Vokslev Samråd (paraplyorganisation for foreninger og borgere i Vokslev)
- Sammenslutningen af Lystfiskeriforeninger ved Binderup Å (paraplyorganisation for 5 lystfiskeriforeninger med ca. 300 medlemmer)

9. Projektets forventede resultat

Det primære formål med projektet er selvfølgelig at fremtidssikre vandmøllen - Huul Mølle, så den kan være med til at fortælle den samlede historie om vandmøllerne i Danmark.

Det færdige projekt forventes endvidere at få følgende sidegevinster:

- at mange indbyggere i nærområdet vil benytte områdets mange rekreative faciliteter og til egne sig viden om såvel naturmæssige som kulturhistoriske værdier
- at området vil blive et flittigt benyttet udflugtsmål for skoler og institutioner, gerne ifølge med en af kommunens naturvejledere, som har udtrykt stor interesse for de 3 projekter.
- at området vil bidrage til at styrke oplevelsesøkonomien i den vestlige del af Aalborg Kommune, bl.a. ved synergieffekter til Halkær Mølle Naturcenter og Godthåb Hammerværk.
- at området, når alle 3 projekter er færdige, vil være usædvanligt velegnet til trave- og løbeture i naturskønne omgivelser, og således være medvirkende til forbedring af den almene sundhedsmæssige tilstand.

10. Projektformidling

Som omtalt skal der ske en koordineret formidling omkring de tre projekter, således møllens historie kan ses i en sammenhæng med historierne for Binderup Å og Vokslev Kalkgrav, de geologiske og biologiske forhold i området. En sådan samlet og koordineret formidling kan give de besøgende en større og bedre oplevelse, da tingene jo hænger sammen.

Som det ses af vedlagte informationsfolder og kommunens hjemmeside, er den fælles formidlingsdel allerede lavet, men det stopper imidlertid ikke her. Informationsfolderne er trykt i 10.000 eksemplarer og kan findes i to folderkasser, den ene ved Huul Mølle / Vokslev Kalkgrav og den anden ved adgangen til Kultur- og Naturstien inde i Vokslev By.

Fra Kommunens hjemmeside kan man downloade lyd- og billedfiler om ture og aktiviteter på egne hånd, dyre- og planteliv, kulturhistorie og meget mere fra foreløbig 10 udvalgte områder. Kommunen har lovet at lave en turbeskrivelse for Huul Mølle området senere.

Det naturskønne område omkring Huul Mølle og restaureringsarbejdet af møllen er medtaget i turistbrochuren Nibeguiden.

Museumsinspektør Lise Andersen er på baggrund af omfattende forundersøgelser begyndt at skrive Huul Mølle's historie. Publikationen vil efterfølgende blive solgt til fordel for den fremtidige vedligeholdelse af møllen.

Når restaureringsarbejdet er færdig er det tanken, at der inde i selve møllen ophænges plancher med mere møllespecifikke ting. Der er mange spændende historier at fortælle omkring møllen og mølle- driften. Møllebeskrivelserne i de allerede udførte fælles formidlingstiltag skal ses som en appetitvækker til at besøge møllen. De mølletekniske ting / historier kræver nemlig meget mere plads, end det er muligt at få i en lille folder og små plancher.

Endvidere vil der ske formidling af alle de mølletekniske ting, møllehistorierne og restaureringsarbejdet på Huul Møllelaugs hjemmeside <http://huulmolle.vokslevnet.dk>. Besøg i møllen vil selvfølgelig blive ledsaget af diverse fortællinger og informationer af ejerne eller møllelaugets bestyrelser, når der vises rundt i møllen.

Kommunens naturvejledere har overvejelser omkring at lave fælles turistfremstød med helt specielle temaer, og her vil Huul Mølle, Halkær Mølle Naturcenter og Godthåb Hammerværk eventuelt kombineret med Thingbæk Kalkminer ved Rebild være et oplagt emne, mener de.

11. Vedligeholdelse og drift af møllen

Der har været givet støtte til gennemførelse af mange projekter, som så desværre efterfølgende ikke er blevet vedligeholdt og derfor forfalder igen. Dette er skammeligt overfor de foreninger, fonde etc. som har ydet økonomisk støtte og spild af samfundsmæssige ressourcer i det hele taget.

I møllelaugsvedtægterne er der derfor også anført, at formålet ikke kun er at forestå en restaurering af møllen, men også at vedligeholde og bevare Huul Mølle for offentligheden i fremtiden.

I samarbejde med museumsinspektør Lise Andersen, Nordjyllands Historiske Museum, som har driftserfaring fra Havnø Vindmølle, er der skønnet et **driftsbudget på ca. kr. 3.000 årligt**.

Ejeren har via tinglysning af vedlagte ejerdeklaration forpligtiget sig til at holde møllen forsikret af egne midler.

Driftsmidlerne regnes tilvejebragt på følgende måde:

- Medlemsbidrag - Møllelauget har pt. ca. 90 betalende medlemmer, og årskontingentet andrager pt. kr. 50,00. Der regnes forsigtigt med kr. 4.000
- Overskud fra diverse arrangementer, f.eks. Dansk Mølledag, salg af Huul Mølles historie, foredrag mm. kr. 800
- Indsamlingsbøsse i møllen kr. 200

Årlige indtægter i alt kr. 5.000

Selve vedligeholdelsesarbejdet forventes varetaget af møllelaugets medlemmer i deres fritid, ligesom det er håbet, at lokale virksomheder i nærområdet vil bidrage med materialer til de løbende vedligeholdelser.

Alternativt må møllelauget søge fonde etc. om tilskud til større vedligeholdelsesarbejder. Her forventes bl.a. kommunens landdistriktspulje AKA at være til stor hjælp. Denne pulje har hjulpet mange ildsjæleprojekter med støtte på op til kr. 50.000.